

RUSYA VE KAFKAS EMİRLİĞİ ARASINDA ÇEÇEN MİLLİYETÇİLİĞİ

Keisuke WAKIZAKA*

Öz

Bu çalışma fikir ve ideoloji açısından Çeçen milliyetçiliği ve Kafkas Emirliği arasındaki ilişkilere odaklanarak günümüzdeki Çeçenistan'da Çeçen milliyetçiliğinin hangi konumda yer aldığını analiz etmiştir. Bu makale, Çeçen milliyetçileri ve Çeçenistan'daki Radikal İslamcı hareketin birbirlerine yakın olduğu varsayımına karşı, gerçekte Çeçen milliyetçileri ile Radikal İslamcılar arasında gerginliğin mevcut olduğunu, Çeçen milliyetçilerinin, Rusya Federasyonu ve Radikal İslamcılar arasında kaldığını öne sürmektedir. Çeçenler arasında geleneksel olarak Müslüman kimliği ve kabile kimliği önemli rol oynarken özellikle Sovyet döneminden sonra seküler Çeçen milliyetçiliği geliştirilmiştir. Birinci Çeçen Savaşı (Aralık 1994 – Ağustos 1996) sırasında tasavvuf ve seküler Çeçen milliyetçilik direniş hareketinin temelini oluştururken daha sonra ise radikal İslamcılık-Vahhabiliğin etkisi artmış ve sonunda Kafkas Emirliği 2007'de ortaya çıkmıştır. Seküler Çeçen milliyetçiliğine karşı, radikal İslamcılık-Vahhabilik ise etnisite-ulus çerçevesini reddetmektedir. Bu yüzden teorik açıdan Kafkas Emirliği ve seküler Çeçen milliyetçiler arasında çelişki mevcuttur. Ayrıca uygulamada da seküler Çeçen milliyetçileri-Sufiler ve Vahhabiler arasında sıkça çatışmalar yaşanmıştır ve günümüzde de ikisi arasında ciddi gerginlik mevcuttur. Kafkas Emirliği'nin IŞİD gibi küresel terörizme destek vermesi iki grup arasındaki mesafeyi daha da açmıştır. Diğer yandan, Rusya yanlısı Kadirov rejimi ise Vahhabilerle şiddetli mücadeleye devam ederken seküler Çeçen milliyetçilerine ise daha ılımlı tutum sergilemektedir. Bu durumda hem teorik olarak hem de uygulamada seküler Çeçen milliyetçiliği günümüzde Rusya'ya nazaran Vahhabilik ile daha sıkıntılı bir ilişkidedir. Böylece günümüzde seküler Çeçen milliyetçiliği Rusya ve Vahhabiler arasında sıkışmış veya Rusya ile uzlaşmak ya da yurt dışına kaçmayı tercih etmeye mecbur bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeçenistan, Milliyetçilik, Kafkas Emirliği, Rusya, Radikal İslamcılık.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, kwakizaka@gelisim.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0438-5687>.

CHECHEN NATIONALISM BETWEEN RUSSIA AND THE CAUCASUS EMIRATE

Abstract

This work analyzed the location of Chechen nationalism in current Chechnya, focusing on the relation between Chechen nationalism and the Caucasus Emirate. This article argues that tension actually exists between Chechen nationalists and radical Islamists and that Chechen nationalists are stuck between Russia and radical Islamists against the assumption of the cooperation between radical Islamists and Chechen nationalists. Generally, while Muslim identity and tribal one played an important role traditionally, secular Chechen nationalism developed especially in the Soviet era. Although Sufism and secular Chechen nationalism formed an ideological basis of resistance during the First Chechen War (1994, December– 1996, August), the Influence of Wahhabism later and the Caucasus Emirate was finally established in 2007. Wahhabism denies the framework of ethnicity-nation, and the Caucasus Emirate does not support Chechnya's independence as a nation-state. Therefore, there is a theoretical contradiction between secular Chechen nationalism and the Caucasus Emirate. In addition, in practice, there have been frequent conflicts between the secular Chechen nationalists-Sufis and Wahhabis, and today there is serious tension between the two. The support of the Caucasus Emirate to global terrorism like ISIS has further opened the distance between the two groups. On the other hand, while the pro-Russian Kadyrov regime struggles against the Caucasus Emirate, it approaches secular Chechen nationalists more moderately. Under this situation, secular Chechen nationalists are stuck between the Caucasus Emirate and Russia. As they understand the Caucasus Emirate and Wahhabists as a threat, Chechen nationalists are forced to choose either to compromise with Russia or migrate to a foreign state to continue their political activities.

Keywords: Chechnya, Nationalism, The Caucasus Emirate, Russia, Radical Islamism.

Giriş

Sovyetler Birliği 1991 yılında dağıldıktan sonra eski Sovyet ülkelerinin yanı sıra Tataristan ve Kuzey Kafkasya gibi Rusya'nın içinde yer alan azınlık bölgelerinde de milliyetçilik yükselmiştir. Özellikle Çeçenistan'daki Çeçenler bağımsızlık için 1994 yılında Rusya'ya karşı mücadeleye girmiş ve 1996 yılında Hasavyurt Anlaşması imzalandıktan sonra fiilen bağımsızlık elde etmiştir. Fakat daha sonra Şamil Basayev ve Emir Hattab başta olmak üzere İslamcılarının gücü önemli derecede yükselmiş ve Çeçenistan-İçkerya hükümeti de onların desteği olmadan yönetilemez hale gelmiştir. 1999 yılından 2009 yılına kadar devam eden İkinci Çeçen Savaşı sırasında Kafkas Emirliği gibi milliyetçilikten daha çok İslamcılık-ümmetçiliği ön plana çıkaran yapılanmalar Rusya'ya karşı mücadeleyi sürdürmüş ve Rusya da kendisinden

ziyade kendisine yakın grupları sahaya çıkararak Çeçenistan'ı yönetmeye devam etmiştir.

Diğer yandan, Çeçenistan Meselesi ve Kuzey Kafkasya'daki silahlı çatışmalara baktığımızda Çeçen milliyetçilik hareketinin konumu net bir şekilde görülmemekte ve radikal İslamcı grupların Çeçen milliyetçilerini temsil ettiği izlenimi oluşmaktadır. Bu çalışma fikir ve ideoloji açısından Çeçen milliyetçiliği ve Kafkas Emirliği arasındaki ilişkilere odaklanarak günümüzdeki Çeçenistan'da Çeçen milliyetçiliğinin hangi konumda yer aldığını analiz edecektir. Bu makale, "Çeçen milliyetçileri ve Çeçenistan'daki Radikal İslamcı hareketin birbirlerine yakın olduğu varsayımına karşı, gerçekte Çeçen milliyetçileri ile Radikal İslamcıların arasında gerginliğin mevcut olduğunu, Çeçen milliyetçilerinin, Rusya Federasyonu ve Radikal İslamcılar arasında kaldığını öne sürmektedir. Çeçenistan ve Kuzey Kafkasya'daki çatışmalar ve Kafkas Emirliği gibi konular hakkında birincil kaynaklara ulaşmak neredeyse imkânsız olduğundan bu çalışmada ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Sovyet Birliği dağıldıktan sonra Çeçen milliyetçiliğinin yükselişini hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde Birinci Çeçen Savaşı'ndan (1994-1996) sonra yükselen radikal İslamcı hareketler ve Kafkas Emirliği gibi yapılanmaların ideolojik yapısı, Kafkasya ile ilgili vizyonu ve Kafkasya'daki çatışmalarda yer aldığı konum analiz edilecektir. Üçüncü bölümde günümüzde Çeçen milliyetçiliğinin Rusya ve radikal İslamcı hareketiyle ilişkileri ve güncel durumu tartışılacaktır. Sonuç bölümünde ise ilk üç bölüm özetlenerek Kafkas Emirliği bir ulus-devlet olarak Çeçenistan ve Kuzey Kafkasya'nın bağımsızlığına karşı soğuk baktığı, Radikal İslamcı hareket ve Rusya arasındaki çatışma esnasında seküler milliyetçilik hareketinin bu iki gücün arasında kaldığı vurgulanacaktır. Diğer yandan, günümüzdeki Çeçenistan'ın yönetimi Çeçen milliyetçiliğinin gelişmesine belli bir seviyeye kadar göz yumarken, Kafkas Emirliği gibi radikal İslamcı hareketin seküler Çeçen milliyetçiliğine daha olumsuz baktığı da vurgulanacaktır.

1. Sovyetler Birliği'nin Dağılması ve Çeçen Milliyetçiliğinin Yükselmesi

1.1. Sovyetler Birliği Dağılana Kadar Çeçen Milliyetçiliği

Çeçenler "tuhum-teyp" olarak ifade edilen birçok kabilerden oluşmaktadır ve Çeçenler-İnguşlar üzerinde günlük hayatta "Çeçen" ulusal kimliğinden ziyade bu kabile kimliği hâkimdir. Çeçen teypleri (alt boyları)

sıkça birbirleriyle çelişen toplumsal, siyasi ve ekonomik çıkarlara sahiptir ve bu çıkar çelişkilerinden kaynaklanan kabileler arası çatışma günümüzde de devam etmektedir (Brunot ve Avioutskaa, 2005:78). Dolayısıyla çeşitli kabileleri birleştiren “Çeçen” ulusal kimliği Sovyet dönemine kadar yeterince gelişmemiştir. Gerçekten de 1785 yılında meydana gelen Şeyh Mansur Ayaklanması sırasında Çeçenler ve diğer Kuzey Kafkasyalılar Müslüman kimliğine dayanarak Rusya’ya karşı birlikte savaşmıştır (Oktay ve Cerrah, 2018:52). Şeyh Şamil’in on dokuzuncu yüzyılda Rus Çarlığına karşı yürüttüğü mücadele sırasında Nakşibendi tarikatı halkı birleştirmekte son derece önemli rol oynamıştır (Güney, 2017:109-110). Böylece on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar Kuzey Kafkasyalılar birliği Müslüman kimliğine dayalı olmuş ve seküler ortak milli kimlik henüz gelişmemiştir. Gerçi 1880’li yıllardan sonra Kuzey Kafkasyalı yerel burjuva sınıfının oluşması Çeçen milli kimliğinin gelişmesine ve 1918 yılında Kuzey Kafkasya Dağlılar Cumhuriyeti’nin kuruluşuna katkı sağlamışsa da (Dunlop, 1998:34-35), seküler Çeçen milli kimliğinin gelişmesi için Sovyet dönemini beklemek gerekmiştir.

1917 yılında Bolşevikler iktidara geldikten sonra ise Çeçenlerin kimlik yapısı önemli değişimlere uğramıştır. Bolşevikler “ulusun kendi kaderini tayin etme hakkı”na dayanarak Rus olmayan etnik grupların önemli kısmına kendi cumhuriyetleri-özerk cumhuriyetlerini vermiş ve bu, etnik bölgeler bazında milli kimliği, kültürü ve dilini geliştirmiştir (Slezkine, 1994). Mesela 1922 yılında Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti bünyesinde Çeçenistan Özerk Oblastı ve 1924 yılında İnguş Özerk Oblastı kurulmuştur. 1934 yılında bu iki özerk oblast birleştirildikten sonra 1936 yılında Çeçen-İnguş Sovyet Sosyalist Özerk Cumhuriyeti oluşturulmuştur. Ayrıca Sovyet hükümeti bu sınır içinde başka milletlerden farklı “Çeçen kimliği, kültürü ve dili”ni oluşturmaya çalışmıştır. Mesela Sovyet döneminden önce Çeçence genel olarak sadece konuşma dili olarak kullanılırken 1920’li yılların ortasında Latin alfabesiyle, 1938 yılından sonra ise Kiril alfabesiyle yazılmaya başlamıştır (Shiokawa, 2004:139-141). Bir de bu politika kapsamında kendine özgün tarih yazımı da geliştirilmiştir. Böylece Sovyet dönemindeki kimlik politikaları Çeçenlerin bağımsız devlet kurma girişimini engellerken Çeçen toplumunda modern seküler milli “Çeçen” kimliğinin yayılmasına da sebep olmuştur.

Diğer yandan, Sovyet hükümeti ateizmi öne çıkararak Nakşibendi ve Kadiri tarikatları gibi geleneksel Çeçen toplumsal yapılanmalarına karşı ağır baskı uygulamış ve Çeçenleri kolektifleşmeye zorlamıştır. Çeçenler ise bu baskılara karşı silahlı direnişe devam etmiştir. Ayrıca 23 Şubat 1944 tarihinde

Çeçenler ve İnguşlar Stalin'in kararıyla Orta Asya ve Sibirya'ya sürgün edilmiş ve 1957 yılına kadar devam eden sürgün sırasında birçok Çeçen-İnguş hayatını kaybetmiştir. Çeçenler arasında benimsenen ezilmişlik duygusu ve "1944 Sürgünü-Soykırımı" adlı acı hatıra Çeçen milli kimliğini pekiştirmiştir. Ayrıca 1957 yılında Çeçenler sürgünden döndükten sonra genel olarak şehirlere ve kasabalara yerleştiklerinden dolayı Çeçenistan'da kentleşme süreci önemli derecede ilerlemiştir (Brunot ve Avioutskii, 2005:82). Bu süreç de Çeçen milli kimliğinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

1985 yılında Mikhail Gorbaçov tarafından başlatılan reform süreci Çeçen milliyetçiliğinin belirgin şekilde yükselmesine sebep olmuştur. Bu dönemde geleneksel Sufi tarikatlar tekrar baş göstermeye başlamıştır. Daha sonra Sufi tarikatlar başta olmak üzere İslamcı gruplar seküler milliyetçi aydın gruplarıyla birleşmiş ve 1990 yılında Cahar Dudayev başkanlığında "Çeçen Milli Kongresi" kurulmuştur (Brunot ve Avioutskii, 2005:125). Böylece geleneksel İslamcılar da yanına alarak Çeçen milliyetçilik hareketi 1980'li yılların sonunda hızla yükselmiş ve Çeçenistan bağımsızlık hareketine zemin hazırlanmıştır.

1.2. 1990'lı Yıllarda Çeçenlerin Ulus-Devlet İnşa Süreci

Çeçen bağımsızlık hareketinin ve ulus-devlet inşasının 1996 yılına kadar sürecine baktığımızda İslamcılıktan daha ziyade seküler Çeçen milliyetçiliğinin ön plana çıktığı ve başlıca hedefinin de "Çeçenistan'ın Rusya'dan bağımsızlığı ve etnik Çeçen ulus-devletinin inşası olduğu görülmektedir. Dil konusunda yeni Çeçenistan-İçkerya hükümeti Çeçenlerin Kiril alfabesinden vazgeçmiş, Arap alfabesinin yerine Latin alfabesiyle yazılmasına karar vermiştir (Kutlu, 2005:464). Çeçen-İçkerya Cumhuriyeti'nin anayasası da Çeçenistan'ın İran ve Suudi Arabistan gibi İslami devlet olmayıp Türkiye ve Avrupa ülkeleri gibi seküler devlet olduğunu vurgulamaktadır (Kitagawa, 1999:13). Başlangıçta Dudayev, Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti için seküler Çeçen milli kimliğine dayanan bir ulus-devlet planlamaktaydı.

Fakat Çeçen toplumu üzerinde seküler Çeçen ulusal kimliğinin dışında geleneksel kabile kimliği de hâkimdir ve bu durum Çeçenistan'ın ulus-devlet inşa sürecini engellemiştir. Çeçenistan-İnguşetya sınırı içinde Çeçenlerin dışında Ruslar, Kumuk Türkleri, Nogay Türkleri gibi başka etnik gruplar da mevcuttur. Fakat 1991 yılında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Çeçen olmayan etnik gruplar dışlanmaya başlamıştır (Kitagawa, 1999:4). Özellikle bu durum altında Çeçenistan'daki Rus nüfusunun neredeyse tamamı Çeçenistan'ı terk etmiş ve Nogay, Kumuk ve Ahıska Türkleri gibi diğer

azınlıkların önemli kısmı da başka bölgelere göç etmiştir (Kitagawa, 1999:5-6).

Sovyetler Birliği dağıldığında Çeçenler Rusya'dan bağımsızlıklarını isterken İnguşlar ise Rusya Federasyonu içinde kalmayı tercih etmiştir (Lieven, 1993:348). Böylece Çeçenistan ulus-devlet inşa sürecinde etnik Çeçen milliyetçiliğini benimserken bu tür azınlıklar bu süreçten dışlanmış ve bazı anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır.

Ayrıca bu dışlanma ile ilgili sorunlar Çeçen toplumu içinde de yaşanmıştır. 1991 yılında “Noxçiyçö -Çeçenistan Cumhuriyeti” nin kuruluşu ilan edilirken daha sonra ülkenin ismi “Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti” olarak değiştirilmiştir. “Noxçiyçö” Çeçenistan’ın bütün bölgelerini kapsarken “İçkerya” terimi ise Çeçenistan’ın güney kısmındaki dağlık bölgede yer alan bir vilayetin adıdır (Brunot ve Avioutskii, 2005:114). Çeçenistan’ın Dudayev’in liderliği altındaki ulus-devlet inşa süreci ağırlıklı olarak Çeçenistan’ın dağlık bölgelerindeki Çeçenleri kapsamaktaydı ve ova kısmındaki Çeçenler bu süreçten dışlanmıştır (Brunot ve Avioutskii, 2005:112). Gerçekten de Çeçenistan ulus-devlet inşa sürecine girmeden önce ova kısmındaki ve dağlık bölgelerdeki Çeçenler arasında anlaşmazlıklar mevcuttu. Dağlık bölgelerindeki Çeçenler genel olarak Rusya’ya karşı sert tutumu benimseyerek Çeçenistan’ın Rusya’dan bağımsızlığını desteklerken ova kesimindekiler ise Rusya’yla nispeten ılımlı ilişkileri sürdürmekteydi (Kitagawa, 1999:5). Gerçekten de ova kısmında Rusya’ya yakın olan Doku Zaugayev ve Ruslan Hasbulatov gibi liderler halk üzerinde güçlü etkiye sahipti. 1995 yılındaki referandumda da ova kesiminde Rus yanlılar kazanırken dağlık kesiminde ağırlıklı olarak Dudayev desteklenmiştir (Kitagawa, 1999:5). Bu durum altında Dudayev dağlık kesimindeki Çeçenlerin desteğine dayanarak hükümeti yönetmeye çalıştığından dolayı ova kısmındaki Çeçenler Çeçenistan’ın ulus-devlet inşa sürecinden dışlanmış, bunlar ve Çeçenistan-İçkerya hükümeti arasında ciddi anlaşmazlıklar yaşanmıştır.

Çeçenistan içindeki siyasal sürece baktığımızda siyasal hayatın kabileler arasındaki dengeye göre yürütüldüğünü görebiliriz. Dudayev döneminden günümüze kadar Çeçen siyasal hayatında liderlerin mensup olduğu teypler ve liderlere yakın teypler etkin rol oynarken diğer teypler nispeten etkisiz kalmaktadır. Mesela Dudayev yönetimi kendi elemanlarını kendi tuhumu (Çeçenlerdeki kabileler birliği) olan Orştkhoy tuhumu ve onunla iş birliğinde olan Melkhiy tuhumundan alırdı (Lieven, 1993:336-337). Ondan sonra iktidara gelen Aslan Mashadov da kendi elemanlarını ağırlık olarak Alliroy ve Benoy teyplerinden aldığı için eleştirilmiştir (Kitagawa, 1999:6).

Günümüzdeki Ramzan Kadirov yönetiminde kendisinin de mensup olduğu Tsenteroy teybi etkin rol oynamaktadır. Böylece Çeçenistan'da geleneksel kabile kimliği Çeçenistan'ın siyasal, ekonomik ve toplumsal hayatında büyük önem taşımaktadır ve ideolojiye dayalı modern siyasal partiler, idari teşkilatlar ve bürokrat yetiştirme sistemleri mevcut değildir (Kitagawa, 1999:22). Bu yüzden 1991 yılından sonraki Çeçenistan'ın toplumsal ve siyasal hayatı kabileler arasındaki dengeye göre yapılandırılmış ve modern etnik seküler Çeçen milli kimliğine dayalı Çeçenistan'ın ulus-devlet inşa süreci gitgide zayıflamıştır.

2. Çeçen Savaşları Esnasında Yükselen İslamcılık ve Kafkas Emirliği

2.1. Çeçen Savaşı Esnasında İslamcı Unsurların Ön Plana Çıkması

1996 yılında Cahar Dudayev şehit edildikten sonra Zelimhan Yandarbiyev geçici cumhurbaşkanlık yapmış ve 1997 yılının Ocak ayında düzenlenen seçimde Aslan Mashadov cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Mashadov Çeçenistan'ın bağımsızlığını desteklerken Çeçenistan Meselesinin siyasal müzakere yoluyla çözülmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu yüzden hem Rusya'ya yakın gruplar hem de Rusya karşıtı gruplar tarafından desteklenmiştir (Brunot ve Avioutskii, 2005:159-160). Ayrıca 1996 yılında Birinci Çeçen Savaşı sona erdiğinde Çeçenistan'daki Çeçenlerin çoğu savaştan yorulmuştu ve Moskova ile müzakereyi istemekteydi (Brunot ve Avioutskii, 2005:160). Mesela Rusya'ya karşı silahlı mücadeleye devam etmek gerektiğini öne süren Şamil Basayev 1997 yılında seçimi kaybetmiştir. Bu durum da Moskova ile müzakere yapabilme yeteneğine sahip olan Mashadov'un kazanmasına sebep olmuştur.

Fakat Mashadov, Cahar Dudayev kadar karizmatik bir kişi değildir ve Çeçenistan'ı düzgün yönetmeyi başaramamıştır. Mashadov başlangıçta seküler Çeçen milliyetçiliğini savunurken kabileler arasındaki güç dengesine dayalı siyasal hayatı çözememiştir. Dolayısıyla Çeçenistan içinde Mashadov yönetimine destek azalmış ve kabileler arasında siyasi, ekonomik ve toplumsal çıkarlar üzerinde şiddetli çatışmalar başlamıştır (Kitagawa 1999:19-21). Özellikle Şamil Basayev, Hamzat Gelayev gibi savaş ağaları Birinci Çeçen Savaşı'ndan sonra Çeçen nüfusu, özellikle güneydeki dağlık kesimdekiler üzerinde önemli etkiye sahip olmuş, onların desteğiyle Mashadov rejimine karşı başkaldırmıştır ve Mashadov Çeçenistan'ın tamamını yönetememiştir (Kitagawa 1999:6). Böylece 1996 yılından sonra Çeçenistan'da düzensizlik ve kargaşa hâkim olmuştur.

Çeçenistan-İçkerya hükümetinin ideolojisi konusunda da değişiklikler yaşanmıştır. Çeçenistan'da çatışma ve kargaşanın devam etmesi İslamcılık, özellikle radikal Vahhabiliğin yurt dışından gelip yayılmasını kolaylaştırmıştır. Özellikle Basayev başta olmak üzere birçok savaş komutanları arasında radikal Vahhabilik benimsenmiştir. Mashadov yönetimi de savaş komutanlarını kendi itaati altına alıp meşruluğunu sürdürmek için 1996 yılında Çeçenistan-İçkerya'nın "İslamiyet'e dayalı bir devlet" olduğunu ilan etmiş ve 1997 yılında hukuk sisteminin sadece şeriata göre yönetileceğini beyan etmiştir (Kitagawa, 1999:8). Ayrıca Çeçenistan'da had cezaları ve kamu idamı da fiilen uygulanmıştır (Kitagawa, 1999:8). Arap ülkelerinden ve Afganistan'dan gelen radikal yabancı mücahitler de Çeçenistan'daki ideolojik harekette aktif rol oynamaya başlamıştır. Bu süreçte Çeçenistan'da daha "milli" olan geleneksel Sufi İslamiyet'in yerine daha "evrensel, küresel" olan radikal Vahhabilik etkili olmuştur (Brunot ve diğerleri, 2005:172).

Mashadov İslamcılık-Vahhabiliğe daha yumuşak tutum gösterdiği halde Vahhabiliği benimseyen savaş komutanlarını tam olarak kendi kontrolü altına alamamıştır. Ayrıca Mashadov'un bu tutumu Ahmed Kadirov gibi geleneksel "milli" tasavvufu benimseyip seküler devleti isteyen kişiler tarafından sert şekilde eleştirilmiş ve sonunda Mashadov yönetiminden destek çekilmiştir (Tanrısever, 2000). Böylece geleneksel İslamiyet'i benimseyenler ve seküler Çeçen milliyetçileri arasında Mashadov yönetimi kendi meşruiyetini önemli derecede kaybetmiştir (Tanrısever, 2000).

Bu süreçte Çeçenistan'da seküler Çeçen milli kimliğinin yerine Vahhabiliğe dayalı daha "evrensel" Müslüman kimliği ve ümmetçilik daha etkili olmuş ve 1998 yılında Şamil Basayev başta olmak üzere savaş komutanları "Şura" adlı yapılanmayı oluşturmuştur (Brunot ve Avioustskii, 2005:164-165). Vahhabiler ve geleneksel Sufi Müslümanlar-milliyetçiler arasında gerginlik yükselmiştir. Gerçekten de Vahhabiler geleneksel Sufi Müslümanları tekfir etmiştir. Geleneksel Vahhabi olmayan Çeçenler radikal Vahhabilerin şiddeti ve baskısına maruz kalmış ve Ahmet Kadirov başta olmak üzere önemli bir kısmı "kötünün iyisi" olarak algılanan Rusya ile barışmaya yönelmiştir (Tanrısever, 2000).

Çeçenistan'da seküler Çeçen milliyetçiliği yerine radikal İslamcılık-Vahhabilik daha hâkim duruma gelirken, Rusya'ya karşı direniş hareketinde de radikal Vahhabiler ön planda olmaya başlamıştır. Mesela 1999 yılında Dağıstan'a karşı saldırı Şamil Basayev liderliğindeki Vahhabiler tarafından düzenlenmiş ve orada yer alan Karamakhi ve Çobanmakhi köyleri gibi bazı köylerin şeriata dayalı şekilde yönetileceği ilan edilmiştir. Ayrıca bunlar Buynaksk, Moskova ve Volgograd gibi Rusya'nın başka şehirlerinde de terör

saldırıları üstlenmiştir (Brunot ve diğerleri, 2005:165). Bu saldırılara Rus ordusu karşılık verince Çeçenistan-İçkerya hükümeti hem Rus saldırısıyla hem de iç kargaşayla karşı karşıya kalmıştır.

1990'li yılların başında Çeçen Savaşı “Rusya’ya karşı milli kurtuluş hareketi” olarak algılanıp uluslararası kamuoyu tarafından desteklenirken İkinci Çeçen Savaşı’nda ise Vahhabiler ön plana çıktığından dolayı Çeçenler uluslararası toplum tarafından yeterince desteklenmemiş ve savaş da “terör” eylemi olarak nitelendirilmiştir (Brunot ve diğerleri, 2005:173).

Çeçen Savaşı’nda radikal İslamcıların merkezi konuma gelmesi 2006 yılında Aslan Mashadov şehit edildikten sonra daha da belirginleşmiştir. Gerçekten de Çeçen Yüksek Şeriat Mahkeme Başkanı Abdulhalim Sadullayev Çeçenistan-İçkerya Cumhurbaşkanı olmuştur. Ayrıca 2006 yılında Sadullayev öldürüldükten sonra Dokka Umarov’un Çeçenistan-İçkerya Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi Çeçenistan’da Rusya karşıtı direnişin ideolojisinin Çeçen milliyetçiliğinden Vahhabiliğe dönüştüğünü net şekilde göstermiştir (Brunot ve diğerleri, 2005:173).

Özellikle Doku Umarov 2007 yılında bütün Kuzey Kafkasya’yı kapsayan “Kafkas Emirliği”ni kurup kendisinin Emir olduğunu ilan edince Kuzey Kafkasya ve Çeçenistan’daki silahlı direniş hareketi milliyetçilik ideolojisinden tamamen kopmuştur. Umarov Rusya’yı hedef alırken, Çeçenistan’ın bağımsız devlet olmayıp ancak Kafkas Emirliği içindeki “Noxçıyçö-İçkerya Vilayeti” olarak kalacağını beyan etmiştir (Britton, 2014).

Kafkas Emirliği Haritası

Kaynak: Wikipedia, 2013.

Rusya'nın bir diğer endişesi IŞİD'in (Irak ve Şam İslam Devleti) de Kafkas Emirliği gibi Rusya'yı hedef almasıdır. IŞİD'in liderlerinden biri Ebu Ömer el-Şişani (gerçek adı: Tarhan Batıraşvili) IŞİD'in Rusya'yı doğrudan hedef alacağını beyan etmiş ve Kafkasya'daki Müslümanları Rusya'dan kurtaracağını açıklamıştır (Karakaya, 2020). IŞİD Kafkasya'yı kendisine bağlı "Kafkas Vilayeti" olarak nitelendirmektedir. Kafkas Emirliği'nin kadroları ve destekçilerinin çoğu IŞİD'e biat etmek için Ortadoğu'ya gitmiş ve mevcut Kafkas Emirliği'nin IŞİD'in "Kafkas Vilayeti" olacağını kabul etmiştir (Karakaya, 2020). Bu şartlar altında günümüzde Kafkasya'da Vahhabiliğe dayalı direniş-bağımsızlık hareketi net şekilde kendi varlığını sürdürmemektedir ve Çeçenistan'daki ve diasporadaki Çeçenlerin desteğini önemli derecede kaybetmiştir.

2.2. Çeçenistan'daki İslamcı Yapılanmaların İdeolojik Arka Planı: Milliliğe Karşı Evrenselcilik-Küresellik

Birinci Çeçen Savaşı'ndan sonra Çeçenistan'da yükselmeye başlayan radikal İslamcı yapılanmaların içindeki kişilerin çoğu başlangıçta seküler milliyetçiliğe dayalı Çeçenistan'ın bağımsızlığını desteklemiş ve Birinci Çeçen Savaşı esnasında da önemli rol oynamıştır. Birinci Çeçen Savaşı esnasında radikal İslamcı gruplar Çeçenistan içinde kendi temelini oluşturmaya başlamış ve 1993 yılından beri "kâfirlere karşı direniş" sloganı altında yabancı savaşçıları ve ideologları çağırmıştır (Youngman, 2020:13). Böylece Çeçenistan'daki radikal İslamcı gruplar içinde Araplar ve Dağıstanlılar gibi Çeçen olmayanların ağırlığı önemli derecede artmıştır. Bu durum Çeçenistan'daki çatışmaların ideolojik yönelimini önemli derecede etkilemiştir. Bir de Dağıstan ve İnguşetya gibi komşu bölgelerdeki aktörler de bu eğilime destek verdiği için direniş hareketinde ideolojik dönüşüm yaşanmıştır (Campana ve Ratelle, 2014). Bu süreç önce 2005 yılının Mayıs ayında Kafkas Cephesi'nin kurulmasına ve daha sonra ise 2007 yılında Kafkas Emirliği'nin kurulmasına sebep olmuştur.

Bu durum Çeçenistan ve diğer Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde eskiden beri mevcut olan geleneksel tasavvuf ve "yeni gelen" Vahhabiliğin yapıları arasındaki farkları net bir şekilde yansıtmaktadır. Burada Birinci Çeçen Savaşı'nda ideolojik temeli oluşturan geleneksel tasavvuf ve bu savaştan sonra günümüze kadar merkezi rolü oynamaya devam eden Vahhabiliği birbirleriyle mukayese etmekte fayda vardır.

Tasavvuf, İslamiyet'in şekilciliğe karşı tepkisinden yola çıkarak insanların manevi dünyasını geliştirmeye ağırlık vermektedir. Bu akım yaratıcı olan Allah ve yaratılmış insanlar arasındaki manevi bağları

varsaymakta ve insanların manevi olarak Allah'ın olduğu noktaya ulaşmasını hedeflemektedir (Tanaka, 1990:59-61). Bu yüzden tasavvuf siyasal boyutu taşımamaktaydı. Ayrıca İslamiyet ve tasavvuf bölgede İslamiyet öncesi dönemde mevcut olan geleneksel inançtan da etkilenmiş ve tasavvuf bölgeye göre farklı gelişme sürecini izlemiştir. Bir de Sufi tarikatı içinde üyeler arasında güçlü bağlar mevcuttu. Dolayısıyla Çeçenistan'daki geleneksel Sufi tarikatları seküler Çeçen milliyetçiliği ile uyum sağlayabilmiştir. Birinci Çeçen Savaşı esnasında da Sufi tarikatları Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti'nin seküler devlet olmasını desteklemiş ve tasavvuf direniş hareketinin ideolojik temelini oluşturmuştur. Böylece tasavvufun seküler milliyetçilik ile uyumlu yapısı mevcuttur.

Diğer yandan Vahhabilik ise tasavvufa karşı tepki olarak ortaya çıkmış ve "İslamiyet'in saflaştırılması" ve Peygamber dönemindeki yönetim sistemine geri dönmeyi hedeflemektedir. Vahhabiliğe göre Müslümanlar ve Allah arasındaki ilişkilerde hiçbir aracın olmadığı ve olmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda Vahhabilik tevessül (Allah'a yakınlaşmak için araya Allah'a yakın aracı veya şefaatçilerin konulması anlamına gelen kavram) ve tarikat gibi şeyleri şirk olarak nitelendirmekte ve yasaklamaktadır. Böylece Vahhabilik bölgeye özgün unsurları reddetmekte ve İslamiyet'in inanç tarzının her yerde tekdüze olmasını istemektedir. Ayrıca şeriatın yönetimde katı bir şekilde uygulanması gerektiğini ileri sürdüğu için ve başka dini anlayışları dışladığı için Vahhabilik seküler devlet düşüncesiyle uyuşmamaktadır. Dünyaya bakış konusunda da Vahhabilik etnisite ve millet kavramlarını aşan ümmetçiliği benimsemekte ve tekdüze bir "İslam dünyası"nın oluşmasını öngörmektedir (bkz. Delong-Bas, 2004).

Bu bağlamda Birinci Çeçenistan Savaşı'nda Çeçenistan'ın etnik ulus-devlet olarak bağımsızlığı ön plandadır. Ama 1996 yılından sonra hızla yükselen radikal İslamcı savaş komutanları ve 2007'de kurulan Kafkas Emirliği bütün Kuzey Kafkasya'nın bir "İslam Devleti" olarak Rusya'dan ayrılmasını hedeflemiş ve daha sonra ise Kuzey Kafkasya'nın tek "İslam Devleti"nin parçası olacağını ileri sürmüştür. Böylece Kafkas Emirliği Çeçenistan'ın bir ulus-devlet olarak bağımsızlığına karşı çıkmış ve Birinci Çeçen Savaşı dönemindeki ideolojik temelini tamamen terk etmiştir (Youngman, 2020:13).

Kafkas Emirliği milliyetçiliği geri plana bırakıp milli sınırları tanımayan siyasal ümmetçiliğe ağırlık verdiğinden dolayı Rusya'ya karşı direnişte seküler Çeçen milliyetçilerinden daha ziyade El Kaide ve IŞİD gibi "küresel cihatçı hareketleri" ile güçlü ilişkiler kurmuştur (bkz. Hahn, 2014).

Ayrıca Kafkas Emirliği içindeki yapılanmalara baktığımızda Kafkas Emirliği'nin Çeçen milliyetçiliğinden uzak durduğunu anlayabiliriz. Mesela Mark Youngman'ın "Ideology along the Contours of Power: The Case of the Caucasus Emirate" adlı makalesinde verilen bilgiye göre, Kafkas Emirliği'nin yayınladığı bildirilerin çoğu İnguşetya, Dağıstan ve Kabardino-Balkarya Cumhuriyetleri'nde yayınlanmıştır ve Çeçenistan içinde yayınlananların sayısı ise oldukça azdır (Youngman, 2020). Kafkas Emirliği'nin üyeleri ile ilgili olarak da, kurucu olan Dokka Umarov Çeçen iken, daha sonra başına gelen Aliashab Kebekov ve Magomed Süleymanov Dağıstanlı, Avardı ve Zalim Şebzukhov etnik açıdan Adıgeydi. Kafkas Emirliği'nin önemli ideologlarından biri olan Aleksandr Tihomirov (Said Buryatskiy) ise Kafkasyalı bile değildi. Bu durum Kafkasya Emirliği'nin milliyetçiliği aşan radikal İslamcılığa dayalı ideolojik kimliği benimsediğini göstermektedir. Böylece Kafkas Emirliği bütün Kuzey Kafkasya'nın "tek İslam Devleti"nin parçası olarak Rusya'dan ayrılmasını ve şeriatın her bölgede tekdüze olarak uygulanmasını hedeflediğinden dolayı doğal olarak daha eski Çeçen direniş hareketi ve günümüzdeki direniş arasında bir kopma söz konusudur (Aktaş ve Wakizaka, 2019). Böylece Vahhabiliği benimseyen Kafkas Emirliği Çeçenistan'ın bağımsızlığına soğuk bakmaktadır.

3. Rusya ve Radikal İslamcılığı Arasında Çeçen Milliyetçiliğinin Durumu

3.1. Çeçen Milliyetçiliği ve Radikal İslamcılık Arası İlişkiler

Çeçenistan ve diğer Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde Vahhabiler ve Rusya arasındaki çatışmalar devam ederken Çeçenistan'daki Rus karşıtı gruplar arasındaki ilişkiler de önemli derecede değişmiştir. Başlangıçta Çeçenistan'ın seküler ulus-devlet olarak bağımsızlığını ön plana koyan Çeçen milliyetçiler ve Kafkasya'da bir "büyük İslam Devleti"ni kurmaya yönelik radikal İslamcı-Vahhabiler Rusya'ya karşı birlikte savaşmıştır (Oktay ve Cerrah, 2018:117).

Diğer yandan, tasavvufu benimseyenler ve seküler Çeçen milliyetçileri Çeçenistan'ın bir seküler ulus-devlet olarak bağımsızlığını ön plana çıkarırken radikal İslamcılık-Vahhabiliği benimseyen kesim ise bütün Kuzey Kafkasya'nın tek "İslam Devleti" olarak Rusya'dan ayrılmasını hedeflemiştir. Dolayısıyla 1996 yılında Hasavyurt Antlaşması ile Çeçenistan'ın fiili bağımsızlığı kabul edildikten sonra Çeçenistan'ın devlet inşasının yönü üzerinde bu iki grup arasında anlaşmazlık çıkmış ve ikisi arasında çatışmalar da sıkça çıkmaya başlamıştır (Aktaş ve Wakizaka, 2019).

Çeçen milliyetçiler Rusya'ya karşı direnişini ön planda tutarken Vahhabiler kendi fikrini benimseyen insanları tekfir edip onlara karşı çatışmayı "cihat" olarak tanımlamış (Karakaya, 2019) ve Çeçen milliyetçileri ve halk üzerindeki baskıyı artırmıştır. Ayrıca Vahhabiler Çeçenistan ve Kuzey Kafkasya'yı "İŞİD'in parçası" olarak tanımladığı için Kafkas Emirliği El Kaide ve İŞİD gibi uluslararası cihatçı terör örgütlerinden destek alırken Çeçenistan'daki halktan ve Çeçen milliyetçilerinden desteği kaybetmiştir. Yani Kafkas Emirliği, Rusya'nın yanı sıra seküler Çeçen milliyetçilerine karşı da savaşıcağını net bir şekilde ifade etmekte ve Kafkas Emirliği gibi Vahhabiler de Çeçen milliyetçileri için büyük tehdit olarak görülmektedir.

Mesela, Cahar Dudayev döneminde Çeçenistan'ın müftüsü olan Ahmed Kadirov geleneksel Sufi tarikatına bağlı olup, hem seküler Çeçen milliyetçiliğini ve hem de Rusya'ya karşı mücadeleyi cihat olarak desteklemiştir. Fakat Vahhabiliğe karşı politika konusunda Kadirov ve Aslan Mashadov arasında anlaşmazlık yaşanmış ve Kadirov Mashadov yönetiminden ayrılmıştır. Daha sonra Mashadov yönetimi içinde radikal İslamcıların etkisinin arttığını görünce Kadirov bu duruma karşı Rusya ile anlaşarak radikal İslamcılık-Vahhabiliğe karşı mücadele etme yolunu seçmiştir (Aktaş ve Wakizaka, 2019).

Mashadov döneminde bakanlık görevini yapan Ahmed Zakayev de Çeçenistan içinde etkili olan radikal İslamcılık-Vahhabiliğe karşı olup Çeçenistan'ın seküler ulus-devlet olmasını isteyenlerdendi. Zakayev, Mashadov yönetiminde Rusya ile ilişkiler konusunda Çeçenistan-İçkerya hükümetinin temsilcisi olarak çalışmıştır. Birinci Çeçen Savaşı'ndan sonra Zakayev radikal İslamcıların etkili olduğu Çeçenistan-İçkerya hükümetinde önemli konumda yer alırken radikal İslamcılık-Vahhabiliğe karşı çıkmıştır. Daha sonra 2000 yılında yurt dışına çıkmıştır ve 2002 yılından beri İngiltere'de yaşamaktadır. 2007 yılında Kafkas Emirliği'nin kuruluşu ilan edildiği zaman Zakayev bunu kabul etmemiş ve bu yapılanmadan uzak durmaya karar vermiştir. Aynı yılın Kasım ayında, sürgündeki Çeçenistan-İçkerya hükümetinin başbakanı olarak seçilmiştir (Glazov, 2008).

Bu süreçten anlaşıldığı gibi, seküler Çeçen milliyetçileri temel olarak Rus karşıtlığını devam ettirirken Rusya hükümetinden daha ziyade temelde seküler Çeçen milliyetçiliğine karşı olan radikal İslamcılık-Vahhabiliği daha tehlikeli görmektedir. Yani Birinci Çeçen Savaşı esnasında radikal İslamcılar ve seküler Çeçen milliyetçileri "Rusya'dan kurtuluş" sloganı altında birlikte savaşırken temel noktada hem teorik açıdan hem de uygulamada birbirleriyle çelişmekteydi. Özellikle Birinci Çeçen Savaşı'ndan sonra seküler Çeçen milliyetçiler Vahhabiler'i büyük tehdit olarak algılamıştır. Böylece radikal

İslamcılar ve seküler Çeçen milliyetçiler arasında ciddi anlaşmazlık ve gerginlik vardır.

3.2. Çeçen Milliyetçilik Hareketinin Güncel Durumu

Çeçenistan’da seküler Çeçen milliyetçileri ve radikal İslamcı-Vahhabiler arasında gerginliğin yükselmesi ve Vahhabilerin Çeçenistan siyasi hayatında kendi etkisini hızla artırması seküler Çeçen milliyetçilerini zor duruma bırakmıştır. Özellikle 1990’lı yılların sonunda radikal İslamcı-Vahhabiler, Çeçenistan-İçkerya hükümeti içinde etkili olmaya başladıktan sonra Ahmed Kadirov başta olmak üzere seküler Çeçen milliyetçiliğini destekleyenlerin önemli kısmı İkinci Çeçen Savaşı sırasında Vahhabiler ve onlarla uzlaşmaya yönelik Mashadov yönetimini terk edip “kötünün iyisi” kabul ettikleri Rusya hükümeti ile anlaşmıştır.

Rusya 2000 yılında Kadirov’u Çeçenistan’ın cumhurbaşkanı olarak atadıktan sonra Kadirov yönetimi radikal İslamcılara karşı sert bir tutum benimsemiş ve onlara karşı mücadeleleri sürdürmüştür. Bu süreçte Şamil Basayev başta olmak üzere radikal İslamcılığı benimseyen Çeçen savaş komutanların çoğu öldürülmüştür. 2003 yılında düzenlenen referandumda katılanların ezici çoğunluğu radikal İslamcılarının yerine “kötünün iyisi” olan Rusya Federasyonu içinde kalmayı tercih etmiştir. Ahmet Kadirov’dan sonra iktidara gelen oğlu Ramazan Kadirov Moskova’yla iyi ilişkiler yürütüp Rusya’dan maddi ve mali destek alırken, 2007 yılında kurulan Kafkas Emirliği ile mücadelelere devam etmektedir (Aktaş ve Wakizaka, 2019).

Günümüzde Çeçenistan’da mevcut olan Kadirov rejimi radikal İslamcılara karşı şiddetli mücadelelere devam ederken seküler Çeçen milliyetçilerine karşı ise daha yumuşak tutum benimsemektedir. Mesela Ahmed Zakayev başta olmak üzere seküler Çeçen milliyetçilerine ve ailelerine Çeçenistan’a geri dönme çağrısı yapmış (Interfax, 2009) ve geri dönenlere Çeçenistan’da yaşama haklarını tanımıştır. Buna bağlı olarak yurt dışında siyasi mülteci olarak yaşayan Çeçenlerin çoğu Çeçenistan’a geri dönmüştür.

Ayrıca günümüzde Çeçenistan’daki nüfusun neredeyse tamamı yerli Çeçenlerdir ve Ruslar gibi başka etnik grupların nüfus oranı ise oldukça azdır. Çeçenistan, resmiyette Rusya Federasyonu’nun kanunlarının geçerli olduğu, uygulamada ise millî ve dini geleneklerin devam ettiği “de facto” devlet haline gelmiştir (Sato ve Miyazaki, 2010:179-180). Bu bağlamda Rusya genelinde azınlıklara yönelik Ruslaştırma politikası uygulanırken Çeçenistan ise Kadirov rejiminin istediği gibi yönetilmekte ve Çeçen dili ve kültürü mevcut

Çeçenistan hükümet tarafından korunmaktadır. Böylece seküler Çeçen milliyetçilerin istediği ortam Kadirov yönetimi altında fiilen gerçekleştirilmiş olmuştur. Burada görüldüğü gibi şu an Rus hükümetine yakın duran Kadirov yönetimi Vahhabiliğe karşı oldukça sert davranırken seküler Çeçen milliyetçilerine ise daha ılımlı tutum sergilemekte ve günümüzde seküler Çeçen milliyetçiliğinin radikal Vahhabilitense Rus yanlısı Kadirov rejimiyle daha iyi ilişkilerinin olduğu görülmektedir.

Çeçenistan'ın bağımsızlığı konusunda Rusya ile uzlaşmaya karşı olan seküler Çeçen milliyetçileri ise Çeçenistan içinde güç kaybederken ancak yurt dışında faaliyetlerini sürdürmektedir. Mesela Rusya'ya karşı direnişin devamını ileri sürerek seküler ulus-devlet olarak Çeçenistan'ın bağımsızlığını talep etmeye devam edenler, Çeçenistan'da "gerçekle uyumlu olmayan görüş" olarak fazla rağbet görmezken yurt dışındaki Çeçen diasporaları tarafından ise yaygın şekilde desteklenmektedir. Gerçekten de bu tür fikir Çeçen-Kist diasporasının yoğun şekilde yaşadığı Pankisi Vadisi'nde birçok kişi tarafından ve Türkiye'de de Kafkasya Forumu ve Kafkas Vakfı gibi örgütler tarafından desteklenmektedir. Yani burada Rusya ile uzlaşmayı reddeden Çeçen milliyetçiliği günümüzde artık "diaspora milliyetçiliği" haline gelmiş ve Çeçenistan içinde güç kaybetmiştir.

Buradan anlaşıldığı gibi, seküler Çeçen milliyetçiliği günümüzde Rusya ile radikal İslamcı hareketin arasında sıkışmış durumdadır. Bu şart altında seküler Çeçen milliyetçiliği ve radikal İslamcılık arasında ciddi gerginlik yaşanırken seküler Çeçen milliyetçileri ya Rusya ile anlaşmak ya da yurt dışında kendi faaliyetini sürdürmek zorunda kalmaktadır.

Sonuç

Sovyet döneminden önce Çeçenler başta olmak üzere Kuzey Kafkasya'daki yerel halklar arasında kabilecilik mevcuttu ve Rusya'ya karşı direnirken İslam kimliği açısından özellikle Sufilik altında bir araya gelirlerdi. Dine dayanmayan modern Çeçen ulusal kimliği yirminci yüzyıldan sonra, özellikle Sovyet döneminde Bolşeviklerin ulus belirleme politikasının kapsamında geliştirilmiştir. Birinci Çeçen Savaşı'nda Sufilik ve seküler Çeçen milli kimliği, direnişin ideolojik temelini oluştururken daha sonra yurt dışından gelen radikal İslamcılık-Vahhabilik, Çeçenistan-İçkerya siyasal hayatında etkisini önemli derecede artırmış ve sonunda Kafkas Emirliği 2007 yılında ortaya çıkmıştır.

Seküler Çeçen milliyetçiliği ve Sufilik, Çeçenistan'ın seküler bir ulus-devlet olarak bağımsızlığını ön planda tutarken Şamil Basayev ve Doku Umarov gibi savaş komutanlarının benimsediği Vahhabilik ise etnisite-ulus

çerçevesini reddetmekte ve bütün Kuzey Kafkasya'nın tek bir "İslam devleti" olarak Rusya'dan ayrılmasını istemektedir. Ayrıca Kafkas Emirliği'nin üyelerinin çoğu IŞİD'e biat etmiş ve Kuzey Kafkasya'nın IŞİD'in ancak bir vilayeti olacağını kabul etmiştir. Örgütün yapısı açısından da Kafkas Emirliği'nin "millilik" ile ilişkisi zayıftır ve Kafkas Emirliği Çeçenistan'ın bağımsızlığına soğuk bakmaktadır. Bu yüzden teorik açıdan Kafkas Emirliği ve seküler Çeçen milliyetçiler arasında çelişki mevcuttur.

Ayrıca uygulamada da seküler Çeçen milliyetçileri-Sufiler ve Vahhabiler arasında sıkça çatışmalar yaşanmıştır ve günümüzde ikisi arasında ciddi gerginlik mevcuttur. Diğer yandan, Rusya yanlısı Kadirov rejimi ise Vahhabilerle şiddetli mücadeleye devam ederken seküler Çeçen milliyetçileri ile ise daha ılımlı bir tutum sergilemektedir. Bu durumda seküler Çeçen milliyetçiler ya Rusya hükümetiyle anlaşma yolunu benimsemekte ya da yurt dışına gidip kendi faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalmaktadır.

Bu değerlendirmenin ışığında, hem teorik olarak hem de uygulamada seküler Çeçen milliyetçiliğinin günümüzde Rusya'ya nazaran, Vahhabilik ile daha sıkıntılı bir ilişkisi bulunmakta ve Vahhabiliği ciddi bir tehdit olarak görmektedir. Günümüzde seküler Çeçen milliyetçileri Rusya ve Vahhabiler arasında sıkışmış ya Rusya ile uzlaşmak ya da yurt dışına kaçmayı tercih etmeye mecbur bırakılmıştır.

Kaynakça

- Aktaş, H. ve Wakizaka, K. (2019). Çeçenistan'da Yeni Dönem ve Kadirov Yönetimi. *Karadeniz Araştırmaları*, 16(62), 231-238.
- Britton, C. (2014). *Caucasus: New decrees of Dokka Umarov on formation of a Council of the Caucasus Emirate and abolition of the Province of Iriston*.
<http://worldanalysis.net/modules/news/article.php?storyid=637>(Erişim Tarihi: 19.07.2015).
- Brunot, P., Avioutskii, V. (2005). *Chechen*. (Çev. R. Hagitani). Tokyo: Hakusuisha.
- Campana, A. ve Ratelle, J. F. (2014). A Political Sociology Approach to the Diffusion of Conflict from Chechnya to Dagestan and Ingushetia. *Studies in Conflict and Terrorism*, 37(2), 115-134.
- Delong-Bas, N. J. (2004). *Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad*. Oxford: Oxford University Press.
- Dunlop, J. B. (1998). *Russia Confronts Chechnya: Roots of a Separatist Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Glazov, J. (2008). The Putin-Osama Connection.
<http://www.frontpagemag.com/readArticle.aspx?ARTID=29472>
(Erişim Tarihi:16.01.2008).
- Güney, B. G. (2017). *Rus Çeçen İlişkileri Bağlamında Çatışma ve İşbirliği Dinamikleri*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Hahn, G. M. (2014) *The Caucasus Emirate Mujahideen: Global Jihadism in Russia's North Caucasus and Beyond*. Jefferson: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Hahn, G. M. (2017). *The Petersburg Jihadi Attack in Context Recent Developments in Jihadism in Russia, 2014-2017*.
<https://gordonhahn.com/2017/04/07/the-petersburg-jihadi-attack-in-context-recent-developments-in-jihadism-in-russia-2014-2017/>
(Erişim Tarihi: 07.04.2017).
- Interfax. (2009). Kadyrov Favors Return of Ex-Separatist Emissary Zakayev to Chechnya.
https://interfax.com/newsroom/exclusive-interviews/745/?sphrase_id=4999 (Erişim Tarihi: 19.08.2009)
- Karakaya, İ. (2019). Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 38(1), 149-198.

- Karakaya, İ. (2020). Küresel Terörizmle Mücadele: Yerel, Bölgesel ve Küresel Güçlerin IŞİD ile Mücadele Politikaları. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 92-108.
- Kitagawa, S. (1999). *Chechen-Shiminno Shakaiteki Kizokuishiki* [Çeçen Halkının Toplumsal Kimliğinin Yapısı]. Sendai: Tohoku Üniversitesi.
- Kutlu, T. C. (2005). *Çeçen Direniş Tarihi*. İstanbul: Anka Yayınları.
- Lieven, A. (1993). *Chechnya-Tombstone of Russian Power*. New Heaven and London: Yale University Press.
- Oktay, H. ve Cerrah, U. (2018). *Uluslararası Politikada Kafkasya* [The Caucasus in International Politics]. Ankara: Hitabevi Yayınları.
- Sato, M. ve Miyazaki, M. (2010). *Moudoku Kokkani Kakomareta Nihon* [Çok Zehirli Devletler Tarafından Çevrelenen Japonya]. Tokyo: Kairyu-sha.
- Shiokawa, N. (2007). *Minzokuto Gengo* [Nations and Languages]. Tokyo: Iwanami-Shoten.
- Slezkine, Y. (1994). The USSR as a Communal Apartment, or How a Socialist State Promoted Ethnic Particularism. *Slavic Review*, 53(2), 414-452.
- Tanaka, T. (1990). Kawwari: Minami Ajiano Suufiino Uta [Kavvali: Güney Asya'nın Tasavvufun Şarkıları]. N. Mizuno (Der.), *Gireito Ongaku I*. Tokyo: Tokyo-Shoseki, 57-90.
- Tanrısever, O. F. (2000). The Battle for Chechnia: Russia Confronts Chechen Secessionism (1989-1999). *METU Studies in Development*, 27(2), 321-348.
- Youngman, M. (2020). Ideology along the Contours of Power: The Case of the Caucasus Emirate. *Perspectives on Terrorism*, 14(2), 11-26.